

ساخت و ارزیابی روان‌سنجی مقیاس دینداری نوجوانان دبیرستانی ایران

محمد خدایاری فرد*

سعید اکبری زردخانه**

رامین هاشمی گشنیگانی***

محمد جواد فهیمی فر****

چکیده

هدف این پژوهش، ساخت ابزار سنجش دینداری نوجوانان بود که در دو فاز ساخت و استانداردسازی انجام شد؛ نخست ۹۰ گویه به‌عنوان مخزن آیتم و در انتهای این فاز مقیاس مقدماتی با ۴۲ گویه تهیه شد. براساس داده‌های ۸۴۹ دانش‌آموز دبیرستانی ۶ منطقه شهر تهران که با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند، با ۳۶ گویه فراهم شد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی بیانگر وجود سه عامل باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی بود. همچنین نتایج تحلیل عاملی تأییدی نشان‌دهنده برازش مناسب‌تر ساختاری با سه عامل نظری بود. بررسی اعتبار آیتم‌ها، زیرمقیاس‌ها و کل مقیاس الگوی نهایی نشان داد دامنه ضرایب همگونی درونی زیرمقیاس‌ها بین ۰/۹۲ تا ۰/۸۸ است. ضرایب همبستگی نمره آیتم‌ها با نمره کل زیرمقیاس مربوطه ۰/۴۶ تا ۰/۷۶ است. پس می‌توان آن را ابزاری با ویژگی‌های روان‌سنجی مناسب دانست و از آن در مجموعه‌های پژوهشی با نوجوانان مسلمان استفاده کرد. واژه‌های کلیدی: تحلیل عاملی، استانداردسازی، سنجش دینداری، مقیاس‌سازی، نوجوان.

Email: akbari76ir@yahoo.com

* عضو هیئت علمی دانشگاه تهران.

** عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

*** کارشناسی ارشد مشاوره دانشگاه تهران.

****

تاریخ تأیید: ۱۳۹۷/۴/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۱

مقدمه

دوران نوجوانی دوره بروز احساسات مذهبی و شکفته شدن تمایلات ایمانی است و بسیاری از کشش‌های مذهبی و تحولات دینی در این دوران شکل می‌گیرد (دلوا، آندراد، سانواز و هان،^۱ ۲۰۱۳). افراد در دوره نوجوانی هم از نظر احساس نیاز به پرستش کمال مطلق و هم به لحاظ رشد تفکر انتزاعی برای روی آوردن به دین و فهم مفاهیم پیچیده دینی، آمادگی‌های احساسی و شناختی لازم را به دست می‌آورند (لطف آبادی، ۱۳۸۱). اعتقادات و انجام اعمال مذهبی در دوره نوجوانی اهمیت اساسی در سبک زندگی و سلامت روانی نوجوانان دارد. نتایج بیشتر پژوهش‌ها در حوزه دینداری نوجوانان نشان می‌دهد دینداری و انجام دادن اعمال مذهبی نقش اساسی در بهداشت و سلامت روانی نوجوانان دارد (عبدالخالق،^۲ ۲۰۱۲؛ بارتون، اسنیدر، واسانی و کاکس،^۳ ۲۰۱۴). دینداری به‌عنوان یک عامل محافظتی در برابر ارتکاب به رفتارهای ضد اجتماعی و بزهکارانه از قبیل مصرف مواد مخدر، مصرف مواد الکلی، رفتارهای پرخطرانه و رفتارهای جنسی، ایفای نقش می‌کند (دلوا و همکاران، ۲۰۱۳؛ فرنچ، پروانو و رودکین،^۴ ۲۰۱۲؛ فورد و هیل،^۵ ۲۰۱۲؛ آدامزیک و پالمر،^۶ ۲۰۰۸؛ مکارم و زنجانی، ۱۳۹۲؛ محسنی تبریزی و نوروزی گودرزی، ۱۳۸۹).

روان‌شناسان تجربی و آماری دین برخلاف نظریه‌پردازان رویکردهای فلسفی و جامعه‌شناختی دین، افزون بر تعریف مفهومی از دین و دینداری، توجه اساسی خود را به تعاریف عملیاتی و در نهایت سنجش دینداری معطوف کرده و الگوهای مفهومی زیادی برای این منظور معرفی کرده‌اند (گورساج،^۷ ۱۹۸۴). علاوه بر تعدد الگوهای ارائه شده (هیل و هود،^۸ ۱۹۹۹) برای دینداری فرایند عملیاتی‌سازی و اندازه‌گیری آن از مسائل و مشکلات فراروی دین‌پژوهان است.

برای اندازه‌گیری دینداری ابزارهای بسیاری ساخته شده است که بسیاری از آنها مختص به قلمرو بزرگسالی و مسیحیت می‌باشد (برای مثال، هانت و کینگ،^۹ ۱۹۷۱؛ فرانسیس،^{۱۰} ۱۹۹۲؛

1. Delva, Andrade, Sanhueza, & Han
2. Abdel-Khalek
3. Barton, Snider, Vazsonyi, & Cox
4. French, Purwono, & Rodkin
5. Ford & Hill
6. Adamczyk & Palmer
7. Gorsuch
8. Hill & Hood
9. Hunt & King
10. Francis

مالتبی،^۱ ۱۹۹۸؛ اسکیارا و گیوش،^۲ ۲۰۰۳؛ جکسون^۳ و فرانسیس،^۴ ۲۰۰۴). پژوهش‌هایی نیز در رابطه با دین اسلام برای دوره بزرگسالی انجام شده است (برای نمونه، وایلد و جوزف،^۴ ۱۹۹۷؛ ساهین^۵ و فرانسیس، ۲۰۰۲ و ابورایا،^۶ ۲۰۰۶)، ولی برای دیگر دوره‌های زندگی و به ویژه در دوره نوجوانی پژوهش‌ها نادر است.

در ایران پژوهش‌هایی در مورد سنجش دینداری نوجوانان انجام شده است؛ برای مثال سراجزاده (۱۳۷۵) در پژوهشی برای سنجش تجربی دینداری نوجوانان از الگوی گلاک و استارک^۷ (۱۹۶۶) بهره گرفت و سرانجام ۲۶ گویه برای سنجش چهار بعد اعتقادی، مناسکی، عاطفی و پیامدی طراحی کرد. این مقیاس در گروه نوجوانان شهر تهران ویژگی‌های روان‌سنجی مناسبی نشان داده است. از دیگر پژوهش‌های انجام گرفته با استفاده از الگوی گلاک و استارک برای سنجش دینداری نوجوانان در ایران می‌توان به پژوهش‌های امیری (۱۳۸۵)، میرزایی (۱۳۸۱)، غیاثوند (۱۳۸۰) و مهدوی (۱۳۸۳) اشاره کرد.

زارع (۱۳۸۴) دینداری جوانان را با ۳۴ گویه در چهار بعد اعتقادات، رفتار، رفتارهای جمعی رسمی و غیررسمی دینی بررسی کرد. روایی و اعتبار این پرسشنامه در جمعیت دانش‌آموزان شهر تهران به دست آمد.

خدایاری‌فرد، سماواتی و اکبری زردخانه (۱۳۸۸) در پژوهش خود مقیاسی جهت سنجش دینداری جمعیت دانش‌آموزی براساس موازین اسلامی تهیه و تدوین کردند. از جمله امتیازهای آن می‌توان به تهیه این مقیاس در دو فرم «الف» و «ب» اشاره کرد. از جمله ضعف‌های آن می‌توان به تعداد زیاد گویه‌ها (فرم الف: ۱۴۴ گویه، فرم ب: ۱۰۴ گویه) اشاره کرد.

با مطالعه پژوهش‌ها درباره دینداری نوجوانان در ایران، ملاحظه می‌شود که بیشتر در تهیه و تدوین آنها از الگوی گلاک و استارک (۱۹۶۶) یا الگوهای غیراسلامی دیگر استفاده شده است و کمتر پژوهشگری در ساخت مقیاس‌ها، یک الگویی منسجم براساس مبانی نظری اسلام اتخاذ و در ساخت ابزار از آن استفاده کرده است. از سوی دیگر در برخی موارد نیز که این مهم تا اندازه‌ای

-
1. Maltby
  2. Sciarra & Gushe
  3. Jackson
  4. Wilde & Joseph
  5. Sahin
  6. Abu Rayia
  7. Glock & Starck

تحقق یافته است، اکثراً به لحاظ ویژگی‌های روش‌شناختی و اعتبار^۱ و روایی^۲ دارای نقص هستند. به دلیل آنکه منبع پیدایش روان‌شناسی دین از روان‌شناسی اجتماعی و توجه به تفاوت‌های فردی بوده است (دیتس،^۳ ۱۹۷۱) و دینداری از فردی به فرد دیگر تغییر می‌کند، روان‌شناسی دین به جنبه‌های فردی روان‌شناسی اجتماعی توجه دارد و به مطالعه تفاوت‌های فردی از دیدگاه شناخت، عاطفه و رفتار می‌پردازد (اسپیلکا، هود، هانزبرگ و گورساج،^۴ ۲۰۰۳). چنین ساختاری در مقیاس سنجش دینداری خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۸) وجود دارد. از این‌رو در پژوهش حاضر، دین به‌عنوان پدیده‌ای فردی و اجتماعی از دیدگاه این سه مؤلفه بررسی می‌شود.

با بررسی مقیاس‌های ساخته شده برای سنجش دینداری نوجوانان در داخل و خارج از کشور، احساس نبود ابزاری که هم به لحاظ تناسب فرهنگی و هم به لحاظ برخورداری از اصول مناسب روش‌شناختی مورد تأیید باشد؛ ساخت ابزاری برای سنجش دینداری نوجوانان براساس فرهنگ و موازین اسلامی و نیز برخورداری از اصول روش‌شناختی مناسب را محرز می‌سازد. از این‌رو پژوهش حاضر اقدام به تهیه، اعتبار و روایی‌یابی مقیاس دینداری نوجوانان می‌پردازد.

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع بنیادی و از حیث شیوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی است (بازرگان، سرمد و حجازی، ۱۳۷۶). جامعه آماری پژوهش شامل دانش‌آموزان مقطع دبیرستان شهر تهران بود. حجم نمونه مورد بررسی در پژوهش حاضر ۱۰۸۱ نفر بود که ۱۱۰ نفر از آنها در مطالعه مقدماتی نخست از منطقه چهار، ۱۲۲ نفر در مطالعه مقدماتی دوم از منطقه دو و به صورت در دسترس انتخاب شدند. در نهایت ۸۴۹ نفر در مطالعه نهایی به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شدند. به این معنا که ابتدا شهر تهران به پنج قسمت کلی شمال، جنوب، شرق، غرب و مرکز تقسیم شد و سپس از بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران به‌طور تصادفی مناطق ۱، ۲، ۶، ۹، ۱۱ و ۱۴ انتخاب و از هر یک از مناطق انتخاب شده یک مدرسه پسرانه و یک مدرسه دخترانه به‌طور تصادفی انتخاب شدند. در مجموع داده‌های ۷۶۹ نفر وارد تحلیل شد که دربرگیرنده ۳۹۵ نفر (۵۱ درصد) پسر و ۳۷۴ نفر (۴۹ درصد) دختر بود. از این تعداد ۲۱۹ نفر

1. reliability
2. validity
3. Dittes
4. Spilka, Hood, Hunsberger & ,Gorsuch

۲۸/۵) درصد) دانش‌آموزان پایه یکم، ۲۸۰ نفر (۳۶/۳ درصد) پایه دوم و ۲۷۰ نفر (۳۴/۹ درصد) بودند. میانگین سنی این گروه ۱۶/۴۱ سال و انحراف استاندارد ۰/۹۲ (۳۹۵ نفر پسر با میانگین سنی ۱۶/۴۵ سال و انحراف استاندارد ۰/۹۳ و ۳۷۴ نفر دختر با میانگین سنی ۱۶/۳۷ سال و انحراف استاندارد ۰/۹۱) بود.

ابزار

مقیاس دینداری نوجوانان-نسخه مقدماتی: این مقیاس دارای ۴۲ گویه (۱۳ گویه باور دینی، ۱۵ گویه عواطف دینی و ۱۴ گویه رفتار دینی) است که پس از پالایش آیتم‌های طراحی شده برای ساخت ابزار حاضر و مطالعه پیش مقدماتی به دست آمد. تحلیل آیتم و بررسی‌های اولیه روان‌سنجی بیانگر سه عامل در آن بود. ضرایب آلفای کرونباخ برای هر یک از ابعاد باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۸۸ و ۰/۸۹ به دست آمد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۹۶ محاسبه شد.

مقیاس دینداری نوجوانان (نسخه نهایی)

فرایند اجرا

مقیاس دینداری نوجوانان در دو فاز ساخت^۱ و استانداردسازی^۲ تهیه و اجرا شد. به این منظور در مرحله پیش مقدماتی فاز ساخت، پس از استخراج مفاهیم و سازه‌های دینداری براساس الگوی مفهومی و ساختار دینداری خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۸)، نشانگرهای مربوط به هر یک از آنها در قالب خزانه‌ای مشتمل بر ۹۰ گویه فراهم شد. خزانه گویه‌ها دربرگیرنده هر سه مؤلفه باور (۳۰ گویه)، عواطف (۳۰ گویه) و رفتار (۳۰ گویه) دینی بود. نحوه پاسخگویی به سؤالات در طیف لیکرت چهار درجه‌ای (۱= کاملاً مخالفم تا ۴= کاملاً موافقم) صورت می‌گرفت. سپس گویه‌های تدوین شده در اختیار دانشگاهیان و حوزویان متخصص در حوزه‌های روان‌شناختی، جامعه‌شناسی و روان‌سنجی قرار گرفت. پس از ارزیابی گویه‌های اولیه ۲۰ گویه حذف و روایی محتوایی ۷۰ گویه باقی مانده (۲۱ گویه رفتار دینی، ۲۲ گویه عواطف دینی و ۱۷ گویه باور دینی) تأیید شد. در مرحله مقدماتی، پرسشنامه بر روی ۱۱۰ دانش‌آموز که به صورت در دسترس از منطقه چهار

1. construction
2. standardization

انتخاب شده بودند، اجرا شد. پس از انجام مراحل تحلیل آیتم^۱ (محاسبه ضریب همبستگی آیتم‌ها با کل مقیاس، ضرایب کجی و کشیدگی و ضریب آلفای افزایشی پس از حذف آیتم)، در مجموع ۱۶ آیتم (۶ آیتم باور دینی، ۵ آیتم عواطف دینی و ۵ آیتم رفتار دینی) از ۷۰ آیتم موجود در مقیاس دینداری نوجوانان که دست‌کم دو ویژگی نامطلوب در ویژگی‌های فردی آیتم (ضرایب کجی یا کشیدگی بیشتر از ۱) و حداقل یک ویژگی نامطلوب در ویژگی‌های بینی (ضریب همبستگی کمتر ۰/۳۰ هر گویه با نمره کل مقیاس و ضریب آلفای افزایشی حذف آیتم) داشتند، حذف شد. قابل ذکر است که حذف آیتم‌های مشکل‌دار در دو ویژگی فردی (کجی و کشیدگی) که در یکی از این موارد دچار مشکل ولی در دیگری بدون مشکل بودند، منوط به ویژگی‌های ارتباطی آن با دیگر آیتم‌ها شد. پس از انجام اصلاحات لازم در آیتم‌های نسخه مقدماتی نخست و چارچوب‌بندی دوباره سؤالات، مرحله مقدماتی دوم بر روی ۱۲۲ دانش‌آموز که به‌طور در دسترس از منطقه دو انتخاب شده بودند، اجرا شد. پس از گذراندن مراحل تحلیل آیتم، در مجموع تعداد ۱۲ آیتم (۵ آیتم باور دینی، ۳ آیتم عواطف دینی و ۴ آیتم رفتار دینی) حذف و در نهایت مقیاس دینداری نوجوانان با ۴۲ گویه (۱۳ گویه باور دینی، ۱۵ گویه عواطف دینی و ۱۴ گویه رفتار دینی) برای اجرای نهایی و فاز استانداردسازی فراهم شد. بررسی این نسخه از سوی متخصصان علوم دینی، روان‌شناختی و سنجش و اندازه‌گیری بیان‌گر وجود روایی محتوایی در مقیاس بود.

یافته‌ها

تحلیل عاملی اکتشافی^۲ داده‌های مربوط به نمونه مدرج‌سازی روی ماتریس ضرایب همبستگی حاصل از داده‌های گروه مدرج‌سازی نمونه و با استفاده از روش عامل‌یابی ممکن، چرخش‌های گوناگون و محدودیت‌های مختلف تعداد عوامل، نشان داد که عوامل استخراجی از روش مؤلفه‌های اصلی^۳ و چرخش واریمکس^۴ بیشترین همخوانی را با ساختار نظری مقیاس دینداری نوجوانان دارد. یادآوری می‌شود که نتایج حاصل از این تحلیل با محدود کردن تعداد عوامل به دست آمده روی سه و دست‌کم مقدار بارگذاری هر آیتم روی عوامل ۰/۳۵ به دست آمد. نتایج حاصل از این تحلیل در جدول ۱ ارائه شده است. مقدار شاخص کفایت نمونه‌برداری کیسر

1. item analysis
2. explanatory factor analysis
3. Principal Components) PC(
4. Varimax

-مایر- الکین^۱ برابر با ۰/۹۶ و شاخص آزمون کرویت بارتلت^۲ برابر با ۸۴۳۳/۳۱ بود که با درجه آزادی ۶۳۰ در سطح ۰/۰۰۰۵ معنادار است. این یافته بدین معناست که مفروضه انجام تحلیل عاملی روی داده‌های گروه مدرج‌سازی برقرار است. نتایج تحلیل عاملی بیانگر ساختار سه عاملی با ارزش ویژه بالای ۵ است که در مجموع ۵۲/۹۶ درصد از واریانس کل مقیاس را تبیین می‌کنند و مناسب‌ترین و ساده‌ترین ساختار برای این داده‌ها است.

جدول ۱: مشخصات عامل‌های حاصل از تحلیل عوامل مقیاس دینداری نوجوانان

عامل	ارزش ویژه	درصد تبیین واریانس	درصد تبیین واریانس تراکمی
یکم	۶/۹۷	۴۲/۰۴	۱۹/۳۷
دوم	۶/۱۳	۴۹/۲۱	۳۶/۴۰
سوم	۵/۹۶	۵۲/۹۶	۵۲/۹۶

نتایج تحلیل نشان داد از ۳۶ آیتم وارد شده برای مؤلفه‌های اصلی، ۱۲ آیتم در مؤلفه یکم (۹ آیتم باور دینی و ۳ آیتم عاطفه دینی)، ۱۲ آیتم در مؤلفه دوم (۲ آیتم باور دینی، ۷ آیتم عواطف دینی و ۳ آیتم رفتار دینی) و ۱۲ آیتم در مؤلفه سوم (۱ آیتم باور دینی، ۲ آیتم عواطف دینی و ۹ آیتم رفتار دینی) بارگذاری مناسبی داشتند. نتایج تحلیل آن در جدول ۲ نشان داده شده است. قابل ذکر است که برای نهایی کردن تعداد عوامل، نمودار سنگ‌ریزه، مقادیر ارزش ویژه و دستیابی به ساختار نظری ساده از نظر بنیان نظری و محتوای آیتم‌ها مدنظر قرار گرفت. بررسی محتوای آیتم‌های سه مؤلفه نشان داد که مؤلفه یکم، دوم و سوم را می‌توان به ترتیب مؤلفه‌های باور دینی، عاطفه دینی و رفتار دینی نام نهاد.

1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)

2. Bartlett's Test of Sphericity

جدول ۲: گویه‌ها و مقدار بار عاملی چرخش یافته مقیاس دینداری

عامل سوم (رفتار دینی)		عامل دوم (عواطف دینی)		عامل یکم (باور دینی)	
بار عاملی	گویه	بار عاملی	گویه	بار عاملی	گویه
۰/۶۵	۹	۰/۵۱	۵	۰/۵۳	۱
۰/۶۲	۱۰	۰/۶۰	۶	۰/۴۴	۲
۰/۶۰	۱۳	۰/۶۱	۷	۰/۷۱	۳
۰/۶۳	۱۵	۰/۵۰	۱۱	۰/۷۲	۴
۰/۷۱	۱۸	۰/۶۵	۱۴	۰/۴۹	۸
۰/۵۱	۲۴	۰/۶۵	۱۷	۰/۶۶	۱۲
۰/۶۰	۲۵	۰/۶۵	۲۰	۰/۶۴	۱۶
۰/۵۷	۲۶	۰/۶۲	۲۱	۰/۵۷	۱۹
۰/۶۰	۲۷	۰/۵۳	۲۲	۰/۶۱	۲۳
۰/۶۴	۲۹	۰/۴۳	۲۸	۰/۶۵	۳۱
۰/۶۲	۳۰	۰/۷۳	۳۳	۰/۷۲	۳۲
۰/۵۲	۳۴	۰/۵۴	۳۵	۰/۵۴	۳۶

در تحلیل عاملی تأییدی حاصل از داده‌های گروه روایی-یابی، سه ساختار عاملی به‌عنوان الگوهای رقیب ارزیابی شد. این سه ساختار عاملی عبارت بودند از: الگوی یکم: ساختار عاملی حاصل از تحلیل عامل اکتشافی؛ الگوی دوم: ساختار عاملی مدل نظری سه‌بعدی دینداری و الگوی سوم: ساختار عاملی الگوی تک‌بعدی دینداری. نتایج حاصل از بررسی نیکویی برازش سه الگو در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: آماره‌های نیکویی برازش الگوهای مقیاس دینداری نوجوانان

مدل	χ^2	DF	NC ^۲	CFI ^۳	NNFI ^۴	RMSEA ^۵	RMSEA (90% CI) ^۶	SRMR ^۷
یکم	۱۶۴۹/۷۴	۵۹۱	۱۸۲۳/۸۲	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۰۷	۰/۰۷ و ۰/۰۸	۰/۰۶
دوم	۱۹۶۴/۸۳	۵۹۱	۲۵۲۸	۰/۹۶	۰/۹۶	۰/۰۹	۰/۰۹ و ۰/۱۰	۰/۰۷
سوم	۲۱۳۱/۳۲	۵۶۰	۳۰۶۲/۳۴	۰/۹۵	۰/۹۵	۰/۱۱	۰/۱۰ و ۰/۱۱	۰/۰۷

1. chi-square
2. Normal Theory Weighted Least Squares Chi -Square
3. comparative fit index
4. non-normed fit index
5. root-mean square error of approximation
6. confidence interval
7. standard root-mean square residual

جدول ۳ نشان می‌دهد الگوهای یکم نسبت به دو الگوی دیگر از ویژگی‌های مناسب‌تر برآزش برخوردارند؛ بنابراین چنین الگویی بسه‌عنوان الگوی نهایی ایزار در نظر گرفته شد. جدول ۴ آیتم‌های نهایی موجود در هر یک از عوامل را در الگوی نهایی نشان می‌دهد. بررسی اعتبار آیتم‌ها، زیرمقیاس‌ها و کل مقیاس الگوی نهایی نشان داد که کلیه زیرمقیاس‌ها از ضرایب مناسب همگونی برخوردارند. بررسی ضرایب همبستگی نمره آیتم‌ها با نمره کل زیرمقیاس مربوطه نشان داد که این ضرایب بین ۰/۴۶ (آیتم ۶) و ۰/۷۶ (آیتم‌های ۱۶ و ۳۲) متغیر است. ضرایب آلفای کروناخ نیز برای ابعاد باور دینی، عواطف دینی، رفتار دینی و کل مقیاس به ترتیب ۰/۹۲، ۰/۸۸، ۰/۸۹ و ۰/۹۶ به دست آمد.

جدول ۴: یافته‌های توصیفی آیتم‌ها و زیرمقیاس‌های مقیاس دینداری نوجوانان

عامل	آیتم	میانگین	انحراف استاندارد	آلفای حذفی	آلفا	همبستگی با کل
باور دینی	۳	۳/۳۲	۰/۸۰	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۷۱
	۴	۳/۳۹	۰/۷۷	۰/۹۱		۰/۷۳
	۷	۳/۱۸	۰/۸۲	۰/۹۲		۰/۴۹
	۸	۳/۲۷	۰/۸۹	۰/۹۲		۰/۵۹
	۱۲	۳/۲۱	۰/۸۹	۰/۹۱		۰/۷۲
	۱۶	۳/۲۰	۰/۸۱	۰/۹۱		۰/۷۶
	۱۹	۳/۱۰	۰/۸۷	۰/۹۱		۰/۷۲
	۲۲	۳/۳۲	۰/۷۸	۰/۹۱		۰/۶۵
	۲۳	۳/۲۷	۰/۸۴	۰/۹۱		۰/۷۲
	۲۴	۲/۶۰	۱/۱۰	۰/۹۲		۰/۵۷
	۳۱	۳/۲۷	۰/۸۸	۰/۹۱		۰/۶۵
	۳۲	۳/۳۰	۰/۸۱	۰/۹۱		۰/۷۶
	رفتار دینی	۵	۳/۲۸	۰/۷۶		۰/۸۹
۹		۲/۶۹	۱/۰۴	۰/۸۸	۰/۶۶	
۱۰		۲/۵۱	۰/۹۸	۰/۸۸	۰/۶۳	
۱۱		۳/۱۱	۰/۷۶	۰/۸۹	۰/۵۰	
۱۵		۲/۷۳	۱/۰۲	۰/۸۸	۰/۷۰	
۱۸		۲/۵۵	۰/۹۶	۰/۸۸	۰/۷۰	
۲۵		۲/۷۷	۱/۰۴	۰/۸۸	۰/۵۳	
۲۶		۲/۶۸	۱/۰۶	۰/۸۹	۰/۵۸	
۲۷		۲/۷۷	۱/۰۴	۰/۸۹	۰/۵۷	
۲۸		۳/۱۸	۰/۸۹	۰/۸۹	۰/۴۹	
۲۹		۱/۹۶	۱/۰۴	۰/۸۹	۰/۶۷	
۳۰		۲/۸۳	۱/۰۴	۰/۸۸	۰/۶۴	

عامل	آیتم	میانگین	انحراف استاندارد	آلفای حذفی	آلفا	همبستگی با کل
عاطفه دینی	۱	۳/۲۲	۰/۸۳	۰/۸۷	۰/۸۸	۰/۵۵
	۲	۳/۱۸	۰/۹۶	۰/۸۸		۰/۴۶
	۶	۳/۴۶	۰/۷۳	۰/۸۷		۰/۵۸
	۱۳	۲/۶۹	۱/۰۱	۰/۸۷		۰/۵۶
	۱۴	۳/۴۴	۰/۷۷	۰/۸۶		۰/۶۳
	۱۷	۳/۴۹	۰/۷۲	۰/۸۶		۰/۶۵
	۲۰	۳/۱۹	۰/۸۴	۰/۸۷		۰/۶۱
	۲۱	۳/۴۲	۰/۷۶	۰/۸۷		۰/۵۹
	۳۳	۳/۳۴	۰/۸۱	۰/۸۶		۰/۶۷
	۳۴	۲/۸۲	۰/۹۹	۰/۸۷		۰/۵۳
	۳۵	۳/۳۰	۰/۸۳	۰/۸۷		۰/۵۵
	۳۶	۳/۲۹	۰/۹۰	۰/۸۷		۰/۵۴

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف ساخت مقیاس دینداری نوجوانان انجام شد. الگوی مفهومی انتخاب شده برای ساخت این مقیاس، الگوی سه‌بعدی خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۸) شامل سه بعد باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی بود. از دلایل انتخاب این الگو می‌توان به وجود پشتوانه نظری مناسب این ابزار در جمعیت دانشجویی و غیردانشجویی ایران اشاره کرد (خدایاری فرد و همکاران، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸). این پژوهش در قالب دو مرحله ساخت و استانداردسازی انجام گرفت. نتیجه حاصل از مرحله ساخت - که در سه فاز انجام شد - دستیابی به مقیاس مقدماتی با ۴۲ آیتم بود که نهایی کردن ساختار ابزار، بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی و استخراج جدول‌های هنجاری در مرحله استانداردسازی انجام گرفت.

در مرحله استانداردسازی نتایج حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی بر روی داده‌ها بیانگر وجود سه عامل بود که تطابق لازم با بنیان نظری مقیاس داشت. در پژوهش حاضر نتایج تحلیل عاملی نشان داد که مقدار واریانس تبیین شده توسط عامل‌های استخراج شده ۵۲/۹۶ از کل واریانس مقیاس است. به نظر مولیک^۱ و همکاران (۱۹۸۹) و نانالی^۲ (۱۹۸۶) دست‌کم مقدار مورد قبول برای این شاخص ۵۰ درصد است؛ بنابراین این میزان از تبیین واریانس برای قدم نخست ساخت چنین مقیاسی منطقی و قابل قبول به شمار می‌رود.

دامنه ضرایب همگونی درونی (آلفای کرونباخ) عامل‌های استخراجی در مقیاس دینداری

1. Mulaik
2. Nunnally

نوجوانان در حد بالا قرار دارند که بیانگر انسجام درونی مناسب عامل‌ها و روابط بین آیتم‌های درون آنها است (نانالی، ۱۹۸۶). همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که در مقیاس نهایی، ضرایب همبستگی هر یک از آیتم‌ها با نمره کل مقیاس نسبتاً بالا است. از آنجایی هر یک از این ضرایب، بیانگر شاخص تمییز گویه‌ها است (سیف، ۱۳۸۶)، این شاخص را می‌توان به‌عنوان میزان توانایی و حساسیت هر گویه در تشخیص تفاوت‌های بین افراد به شمار آورد.

وارسی روایی ساختار عاملی مقیاس با تحلیل عاملی تأییدی بر روی داده‌های گروه روایی‌یابی انجام شد. نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی نشان داد که بیشتر شاخص‌های برازش برای الگوهای سه‌گانه در دامنه مناسبی قرار دارند. در توضیح مقدار خی‌دو الگو و سطح معناداری آن لازم است یادآوری شود که هرچه مقدار خی‌دو کوچک‌تر باشد، برازش الگوی تدوین شده توسط پژوهشگر رضایت‌بخش‌تر و بهتر است (ویتون^۱ و همکاران، ۱۹۷۷). چنانچه سطح معناداری بزرگ‌تر از ۰/۰۵ باشد، می‌توان نتیجه گرفت که ساختار کوواریانس الگو به‌طور معناداری از ساختار کوواریانس مشاهده شده، متفاوت نبوده و با تأیید فرضیه صفر (که بیان می‌کند بین جامعه و گروه نمونه انتخاب شده تفاوت معناداری وجود ندارد)، الگوی تدوین شده از سوی پژوهشگر به‌طور کلی تأیید می‌شود. شاخص آماره خی‌دو برای این الگو معنادار است که نشان می‌دهد بین ماتریس کوواریانس الگوی نظری و ماتریس کوواریانس نمونه‌ای تولید شده توسط داده‌ها تفاوت وجود دارد (هو و بنتلر،^۲ ۱۹۹۹). مقدار کمتر این آماره می‌تواند شاخصی از کیفیت برازش الگوهای مفروض باشد (ویتون و همکاران، ۱۹۷۷). از این رو می‌توان گفت الگوی یکم، برازش بهتری با داده‌های گروه نمونه نشان می‌دهد؛ اما از آنجایی که تفاوت اندکی بین الگوی یکم و دوم مشاهده شد، الگوی دوم (ساختار عاملی سه‌بعدی)، با توجه به مبانی نظری و نظر متخصصان علوم دینی، روان‌شناختی، سنجش و اندازه‌گیری و همچنین به دلیل وجود پشتوانه نظری مناسب این الگو در جمعیت دانشجویی و غیردانشجویی ایران (خدایاری‌فرد و همکاران، ۱۳۸۷ و ۱۳۸۸)، ساختار مناسب‌تری برای این داده‌ها است.

شاخص برازندگی تطبیقی (بنتلر، ۱۹۹۰) نشان می‌دهد که ماتریس کوواریانس پیش‌بینی شده به وسیله الگو و نیز الگوی صفر (ماتریس کوواریانس‌های صفر) را با ماتریس کوواریانس مشاهده شده مقایسه می‌کند. مقدار آن بر پایه قرارداد باید دست‌کم ۰/۹۰ باشد تا الگوی مورد نظر پذیرفته شود (هومن، ۱۳۹۱). مقدار این شاخص برای مورد برآورد پژوهش حاضر، ۰/۹۶ به دست آمد که

1. Wheaton

2. Hu & Bentler

نشانه‌گر مطلوبیت این شاخص است. همچنین شاخص برازش غیرنرمال (بنتلر و بونت، ۱۹۸۰) این شاخص بین صفر تا یک تغییر می‌کند و مقدار برابر یا بزرگ‌تر $0/90$ قابل قبول تلقی می‌شود (قاسمی، ۱۳۹۲). این شاخص برای الگوی مورد پذیرش $0/96$ به دست آمد که نشان می‌دهد با استفاده از شاخص‌های حساس‌تر نیز این الگو برای ساختار عاملی آزمون، سادگی و مناسبت لازم را دارد.

در سال‌های اخیر شاخص ریشه دوم مجذور خطای تقریب (استیگر، ۱۹۹۰^۱) به دلیل حساسیت به تعداد شاخص‌های تخمین زده شده در الگو به یکی از پرمتواترین شاخص‌های برازش بدل شده است (دیامانتوپولوس و سیگووا، ۲۰۰۰^۲). آستانه پذیرش این شاخص $0/06$ (هو و بنتلر، ۱۹۹۹) تا $0/10$ (مک‌کالوم^۳ و همکاران، ۱۹۹۶) گزارش شده است؛ ولی آنچه امروزه استناد بیشتری به آن می‌شود مقدار $0/08$ (استیگر، ۱۹۹۰) می‌باشد. این شاخص برای الگوی نهایی $0/09$ به دست آمده است که نشان می‌دهد با توجه به این شاخص، ساختار عاملی این الگو آزمون از بهینه‌ترین الگوی ناشناخته و ممکن تفاوت معناداری ندارد. ریشه میانگین مجذور باقی‌مانده استاندارد (هو و بنتلر، ۱۹۹۹) نیز مقداری بین صفر تا یک را می‌تواند به خود اختصاص دهد، ولی مقدار آستانه پذیرش برای آن $0/05$ در نظر گرفته می‌شود (بایرن، ۱۹۹۸^۴؛ دیامانتوپولوس و سیگووا، ۲۰۰۰). با این حال، هو و بنتلر (۱۹۹۹) مقادیر تا $0/08$ را نیز مورد قبول می‌دانند. این شاخص‌ها برای سه الگو به ترتیب $0/06$ ، $0/07$ و $0/07$ به دست آمد که گویای ناچیز بودن ماتریس کوواریانس استاندارد باقی‌مانده برای آزمون براساس هر سه الگو و در نتیجه مناسبت بالای ساختارهای عاملی مفروض برای آزمون است.

نتایج پژوهش حاضر و تعداد عامل‌های کشف شده (باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی) با پژوهش خدایاری‌فرد و همکاران (۱۳۹۵) که با هدف تهیه مقیاس دینداری ادیان ابراهیمی (یهودیت، مسیحیت و اسلام) برای فراهم آوردن ابزاری برای مطالعات بین‌فرهنگی صورت گرفت، همسو بود. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی داده‌های جمع‌آوری شده از جامعه آماری دانشجویان کشورهای ایران و یازده کشور دیگر از قاره‌های آسیا، آفریقا، اروپا، اقیانوسیه و آمریکا در پژوهش خدایاری‌فرد و همکاران (۱۳۹۵)، سه عامل باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی را نشان داد. همچنین در پژوهش دیگری که خدایاری‌فرد و همکاران (۱۳۸۷) با هدف ساخت و آماده‌سازی

1. Steiger

2. Diamantopoulos & Siguaw

3. McCallum

4. Byrne

مقیاس سنجش دینداری دانشجویان کشور (تعداد ۲۱۸۲ دانشجو) انجام دادند، بدین یافته دست یافتند که دینداری سازه پیچیده و چندبعدی است که ابعاد مختلف شناختی، عاطفی و رفتاری دارد. نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهش خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۷) نیز همسو بود. همچنین نتایج این پژوهش با پژوهش خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۹) نیز همسو بود. در پژوهش خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۹) که با هدف تولید مقیاسی استاندارد برای سنجش دینداری جامعه ایران انجام شد، تعداد ۲۰ هزار نفر از استان‌های مختلف کشور در این پژوهش شرکت کردند. نتایج پژوهش خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۹) سه عامل باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی را نشان داد.

از محدودیت‌های اساسی تعمیم نتایج این پژوهش، محدودیت دامنه گردآوری داده‌ها به دانش‌آموزان دبیرستانی شهر تهران است. از این رو سفارش می‌شود ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس در دیگر مناطق کشور از جمله قومیت‌های مختلف بررسی شود.

منابع

۱. امیری، سیاوش (۱۳۸۵)، سنجش دینداری دانش آموزان و بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر آن، جهاد دانشگاهی دانشگاه کرمانشاه.
۲. بازرگان، عباس؛ زهره سرمد، و الهه حجازی (۱۳۷۶)، روش تحقیق در علوم رفتاری، تهران، نشر آگاه.
۳. خدایاری فرد، محمد؛ سیما سماواتی و سعید اکبری زردخانه (۱۳۸۸)، «آماده سازی مقیاس دینداری برای جمعیت دانش آموزی»، فصلنامه اندیشه های نوین تربیتی، ش ۲۰، ص ۱۰۷-۱۲۸.
۴. خدایاری فرد، محمد؛ سعید اکبری زردخانه؛ محسن پاک نژاد؛ باقر غباری بناب؛ محسن شکوهی یکتا؛ علی نقی فقیهی؛ غلامعلی افروز؛ عباس رحیمی نژاد؛ مسعود آذربایجانی؛ خسرو باقری نوع پرست؛ آر. پی نرسیسیانس؛ یونس حمامی لاله زار؛ شیوا خلیلی؛ سید حسین سراج زاده؛ یونس نوربخش؛ سید محسن فاطمی؛ حمید کثیری؛ زهرا قیامی؛ رضا پورحسین و حیدرعلی هومن (۱۳۹۵)، «ساخت مقیاس بین المللی دینداری با رویکرد مقایسه بین فرهنگی»، مجله روان شناسی، ش ۱، ص ۳-۲۰.
۵. خدایاری فرد، محمد؛ باقر غباری بناب؛ علی نقی فقیهی؛ محسن شکوهی یکتا و احمد به پڑوه (۱۳۸۷)، «آماده سازی و هنجاریابی مقیاس سنجش دینداری در جامعه دانشجویی»، فصلنامه روان شناسی و علوم تربیتی، ش ۸۰، ص ۲۳-۴۶.
۶. خدایاری فرد، محمد؛ عباس رحیمی نژاد؛ باقر غباری بناب؛ محسن شکوهی یکتا؛ علی نقی فقیهی؛ مسعود آذربایجانی؛ غلامعلی افروز؛ حیدرعلی هومن؛ مرتضی منطقی؛ محسن پاک نژاد؛ سید حسین سراج زاده؛ سید محسن فاطمی؛ سعید اکبری زردخانه؛ ولی الله فرزاد؛ خسرو باقری نوع پرست؛ به پڑوه، احمد؛ بهرامی احسان، هادی (۱۳۸۹)، «مدل سنجش دینداری و ساخت مقیاس آن در سطح ملی»، فصلنامه پژوهش های کاربردی روان شناختی، ش ۱، ص ۱-۲۴.
۷. خدایاری فرد، محمد؛ عباس رحیمی نژاد؛ باقر غباری بناب؛ محسن شکوهی یکتا؛ علی نقی فقیهی؛ مسعود آذربایجانی؛ غلامعلی افروز؛ حیدرعلی هومن؛ مرتضی منطقی؛ محسن پاک نژاد؛ سید حسین سراج زاده؛ سید محسن فاطمی؛ سعید اکبری زردخانه؛ ولی الله فرزاد؛

- خسرو باقری نوج‌پرست؛ احمد به‌پژوه؛ بهرامی احسان، هادی (۱۳۸۸)، «آماده‌سازی مقیاس دینداری و ارزیابی سطوح دینداری اقشار مختلف جامعه ایران»، گزارش پژوهشی، سازمان ملی جوانان، سازمان تبلیغات اسلامی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
۸. زارع، مریم (۱۳۸۴)، بررسی تغییر نگرش‌ها و رفتارهای دینی نوجوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۹. سراج‌زاده، حسین (۱۳۷۵)، بررسی تغییر نگرش‌ها و رفتارهای دینی جوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۰. سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۶)، روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی، چ ۷، تهران: دوران.
۱۱. غیاثوند، احمد (۱۳۸۰)، بررسی فرایند جامعه‌پذیری دینی جوانان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۲. قاسمی، وحید (۱۳۹۲)، مدل‌سازی معادله ساختاری در پژوهش‌های اجتماعی با کاربرد *Graphics Amos*، تهران: جامعه‌شناسان.
۱۳. لطف‌آبادی، حسین (۱۳۸۱)، «روان‌شناسی رشد اخلاقی ارزشی و دینی در نوجوانی و جوانی» (قسمت دوم)، فصلنامه علوم انسانی-اجتماعی حوزه و دانشگاه، ش ۳۱، ص ۴-۳۵.
۱۴. محسنی تبریزی، علیرضا و مهدی نوروزی گودرزی (۱۳۸۹)، «بررسی تأثیر میزان دینداری در کاهش ارتکاب رفتار مجرمانه جوانان»، مجله مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ش ۲، ص ۱۶۹-۱۸۸.
۱۵. مکارم، سپیده و زهرا زنجانی (۱۳۹۲)، «رابطه دینداری فرد، خانواده و اعتقاد به پیامدهای مصرف مواد با میزان مصرف مواد مخدر»، فصلنامه اعتیادپژوهی سوءمصرف مواد، س ۷، ش ۲۸، ص ۷۵-۸۸.
۱۶. مهدوی، مهدی (۱۳۸۳)، سنجش‌های دینداری بررسی تجربه دینداری کاربران اینترنتی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
۱۷. میرزایی، حسن‌علی (۱۳۸۱)، بررسی نگرش فرهنگی دانشجویان کارشناسی روزانه دانشگاه تبریز و برخی عوامل مرتبط بر آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
۱۸. هومن، حیدرعلی (۱۳۹۱)، مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل، تهران: سمت.

19. Abdel-Khalek. A. M. (2012), Happiness, health, and religiosity: significant associations among Lebanese adolescents. *Mental Health, Religion & Culture*, 17 (1), 30–38.
20. Abu Raiya, H (2006), *A psychological measure of Islamic religiousness: Evidence for relevance, reliability, and validity*. Bowling Green, OH: Unpublished doctoral dissertation, Bowling Green State University.
21. Adamczyk, A. & Palmer, I. (2008), Religion and initiation into marijuana use: The deterring role of religious friends. *Journal of Drug Issues*. 38 (3): 717-741.
22. Barton, A. L., Snider, J., Vazsonyi, A. T., & Cox, J. L. (2014), Adolescent Religiosity as a Mediator of the Relationship Between Parental Religiosity and Adolescent Health Outcomes. *Journal of religion and health*. 53 (1): 86-94.
23. Bentler, P. M. & Bonnet, D. C. (1980), Significance Tests and Goodness of Fit in the Analysis of Covariance Structures. *Psychological Bulletin*, 88 (3), 588-606.
24. Bentler, P. M. (1990), Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107, 238-246.
25. Byrne, B. M. (1998), *Structural Equation Modeling with LISREL, PRELIS and SIMPLIS: Basic Concepts, Applications and Programming*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
26. Delva, J., Andrade, F. H., Sanhueza, G., & Han, Y. (2013), Associations of maternal and adolescent religiosity and spirituality with adolescent alcohol use in Chile. *Implications for social work practice*. 58 (2) 249–260.
27. Diamantopoulos, A., & Siguaw, J. A. (2000), *Introducing LISREL*. London: Sage Publications.
28. Dittes, J. E. (1971), Conceptual deviation and statistical rigor. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 10: 393- 395.
29. Ford, J. A. & T. D. Hill (2012), Religiosity and adolescent substance use: evidence from the national survey on drug use and health. *Substance use & misuse*. 47 (7): 787-798.
30. Francis, (1992), *Christian Moral Values scale, measures of religiosity*. chapter 7, 247-243.

31. French, D. C., Purwono, U., & Rodkin, P. C. (2012), Religiosity of adolescents and their friends and network associates: Homophily and associations with antisocial behavior. *Journal of Research on Adolescence*, 22 (2): 326-332.
32. Glorck & Stark (1966), Dimensions of religion commitment. *The measured of religiosity, chapter 8*. 279-292.
33. Gorsuch, R. L. (1984), Measurement: The boon and bane of investigation of religion. *American Psychologist*, 39, 229- 239.
34. Hill, P. C., & Hood, R. W. (1999), *Measures of religiosity*. Birmingham, AL: Religion Education press.
35. Hu, L., & Bentler, P. M. (1999), Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1-55.
36. Hunt, R., & King, M. (1971), The intrinsic-extrinsic concept: A Review and evaluation. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 10: 339-356.
37. Jackson, C. & Francis, L. (2004), Are interactions in Gray's reinforcement sensitivity hypothesis. *Personality and individual differences*, 36, 1197-1209
38. MacCallum, R.C., Browne, M.W., and Sugawara, H., M. (1996), Power Analysis and Determination of Sample Size for Covariance Structure Modeling. *Psychological Methods*, 1 (2), 130-49.
39. Maltby, J. (1998), Church attendance and anxiety change. *Journal of Social Psychology*, 138(4): 537-538.
40. Mulaik, S. A., James, L. R., Van Alstine, J., Bennet, N., Lind, S., & Stilwell, C. D (1989), Evaluation of Goodness-of-Fit Indices for Structural Equation Models. *Psychological Bulletin*, 105 (3), 430-45.
41. Nunnally, J. O. (1986), *Psychometric theory*. New York: McGraw- Hill.
42. Sahin, A. & Francis, L. J. (2002), Assessing attitude toward Islam among Muslim adolescents: The psychometric properties of the Sahin-Francis Scale. *Muslim Education Quarterly*, 19 (4), 35-47.
43. Sciarra, D. T. & Gushue, G. V. (2003), White racial identity development and religious orientation. *Journal of Counseling and Development*, 81, 473-482.
44. Spilka, B., Hood, R. W., Hunsberger, B. & Gorsuch, R. (2003), *The psychology of Religion: An Empirical Approach (3th edition)*. New York: Guilford pres.

45. Steiger, J. H. (1990), Structural model evaluation and modification. *Multivariate Behavioral Research*, 25, 214-12.
46. Wheaton, B., Muthen, B., Alwin, D., F., & Summers, G (1977), Assessing Reliability and Stability in Panel Models. *Sociological Methodology*, 8(1), 84-136.
47. Wilde, A. & Joseph, S. (1997), Religiosity and personality in a Moslem context. *Personality and Individual Differences*, 23, 899-900.

دانش آموز عزیز لطفاً قبل از پاسخگویی، قسمت ابتدایی پرسشنامه را به طور کامل مطالعه نمایید. پرسشنامه‌ای که در اختیار شماست برای انجام کار تحقیقی است که نتایج آن به عملکرد تحصیلی شما ارتباطی ندارد. برای حفظ حریم و اطلاعات شخصی شما، نیازی به مشخص نمودن نام و نام خانوادگی خود ندارید و در نتیجه اطلاعات شما کاملاً محرمانه باقی خواهند ماند. هر یک از عبارت‌ها را به دقت بخوانید و از بین ۱ تا ۴، دور هر عدد که به دیدگاه و نظر شما نزدیک‌تر است، دایره رسم کنید. پاسخ صحیح و غلط وجود ندارد و فقط دیدگاه شما برای ما مهم است. لطفاً هیچ عبارتی را بدون پاسخ نگذارید. خواهشمند است ابتدا به پرسش‌های زیر پاسخ دهید. از همکاری شما صمیمانه سپاسگزاریم.

۱. سن: ..... سال ۲. جنسیت: مذکر مؤنث ۳. پایه تحصیلی: .....
۴. دین: ..... ۵. شغل پدر: ..... ۶. شغل مادر: .....
۷. چندمین فرزند خانواده هستید؟ فرزند اول فرزند وسط فرزند آخر تک فرزند
۸. میزان تحصیلات والدین شما چقدر است؟
 پدر: بیسواد ابتدایی راهنمایی دیپلم فوق دیپلم کارشناسی
 کارشناسی ارشد دکتری
 مادر: بیسواد ابتدایی راهنمایی دیپلم فوق دیپلم کارشناسی
 کارشناسی ارشد دکتری

شماره	برخی از افراد دیدگاه‌ها و رفتارهای زیر را دارند؛ شما تا چه اندازه با دیدگاه‌ها و رفتارهای زیر موافق هستید؟	کاملاً موافقم (۴)	موافقم (۳)	مخالفم (۲)	کاملاً مخالفم (۱)
۱	دوست دارم از زندگی پیامبر ﷺ و امامان <small>علیهم‌السلام</small> بیشتر بدانم.	۴	۳	۲	۱
۲	نسبت به کسانی که با خدا و اولیای خدا دشمن اند، احساس دشمنی می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۳	دین باعث هدایت زندگی فردی و اجتماعی می‌شود.	۴	۳	۲	۱
۴	دین الهی، راهنمای سعادت انسان‌هاست.	۴	۳	۲	۱
۵	سعی می‌کنم در کارها مطابق دستورات خداوند عمل کنم.	۴	۳	۲	۱
۶	لطف و محبت خدا را در زندگی خودم احساس می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۷	کمک و یاری رساندن به دیگران را وظیفه دینی خود می‌دانم.	۴	۳	۲	۱
۸	خداوند با بندگانش به عدالت رفتار می‌کند.	۴	۳	۲	۱
۹	اطرافیانم را نسبت به ادای واجبات دینی و رعایت دستورات مذهبی تشویق می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۱۰	به دلیل وظیفه دینی امر به معروف و نهی از منکر می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۱۱	به خاطر خدا از گناه پرهیز می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۱۲	پیروی از اولیای دین، وظیفه همه ماست.	۴	۳	۲	۱
۱۳	اگر نمازم قضا شود ناراحت می‌شوم.	۴	۳	۲	۱
۱۴	راز و نیاز با خدا را دوست دارم و به من آرامش می‌دهد.	۴	۳	۲	۱
۱۵	سعی می‌کنم نمازم را اول وقت بخوانم.	۴	۳	۲	۱
۱۶	اسلام بیان‌کننده احکام لازم برای سعادت بشر است.	۴	۳	۲	۱
۱۷	در امور زندگی، به دعا و توکل به خداوند احساس نیاز می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۱۸	اگر اطرافیانم کارهایی برخلاف دین انجام دهند به آنها تذکر می‌دهم.	۴	۳	۲	۱
۱۹	برای رسیدن به معنویت و کمال، عمل به احکام دینی ضرورت دارد.	۴	۳	۲	۱
۲۰	دوست دارم از اموالم در راه خدا استفاده و هزینه کنم.	۴	۳	۲	۱
۲۱	وقتی صدقه می‌دهم، احساس خوبی پیدا می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۲۲	همه احکام و قوانین الهی منطبق بر حکمتی است.	۴	۳	۲	۱
۲۳	راه سعادت انسان‌ها اعتقاد و عمل به احکام الهی است.	۴	۳	۲	۱
۲۴	برای شناخت و عمل به احکام دین، تقلید از مراجع را لازم می‌دانم.	۴	۳	۲	۱
۲۵	سعی می‌کنم نمازم قضا نشود.	۴	۳	۲	۱
۲۶	در معاشرت با جنس مخالف، حدود اسلامی را رعایت می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۲۷	اگر رفتار زشتی از کسی ببینم «در صورتی که احتمال تأثیر بدهم» او را نهی از منکر می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۲۸	برای حل مسائل و مشکلات به معصومین توسل می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۲۹	در گوش دادن به آهنگ‌های مختلف احکام شرعی را در نظر می‌گیرم.	۴	۳	۲	۱
۳۰	نمازهای واجب خود را می‌خوانم.	۴	۳	۲	۱
۳۱	خداوند در بین انسان‌ها به عدالت رفتار می‌کند.	۴	۳	۲	۱
۳۲	در قرآن و احادیث، اصول لازم برای سعادت بشر آمده است.	۴	۳	۲	۱
۳۳	وقتی به دیگران کمک می‌کنم، احساس می‌کنم به خدا نزدیک‌تر شده‌ام.	۴	۳	۲	۱
۳۴	انسان‌هایی که واقعاً مذهبی هستند را دوست دارم.	۴	۳	۲	۱
۳۵	وقتی مرتکب گناهی می‌شوم احساس بدی پیدا می‌کنم.	۴	۳	۲	۱
۳۶	به شرکت در مراسم‌های دینی مثل عزاداری عاشورا علاقه دارم.	۴	۳	۲	۱

نمره‌گذاری

این مقیاس دارای ۳۶ گویه و سه بُعد است. شماره گویه‌های قرار گرفته در هر یک از ابعاد به شرح زیر است. نمره مربوط به هر یک از ابعاد از طریق حاصل جمع نمره‌های گویه‌های مربوطه به دست می‌آید. لازم به ذکر است که نمره کل دینداری نوجوانان از حاصل جمع نمرات سه بعد باور دینی، عواطف دینی و رفتار دینی به دست می‌آید.

شماره گویه‌ها	ابعاد
۳، ۴، ۷، ۸، ۱۲، ۱۶، ۱۹، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۳۱ و ۳۲	باور دینی
۱، ۲، ۶، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۲۰، ۲۱، ۳۳، ۳۴، ۳۵ و ۳۶	عواطف دینی
۵، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۵، ۱۸، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹ و ۳۰	رفتار دینی